

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СЕРИЯСЫ
1997 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СЕРИЯ
ИЗДАЕТСЯ С 1997 ГОДА

ISSN 2710-2661

№ 3 (2021)

ПАВЛОДАР

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета**

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPY00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

<https://doi.org/10.48081/FQUO1167>

Бас редакторы – главный редактор

Бурдина Е. И.

д.п.н., профессор

Заместитель главного редактора

Абыкенова Д. Б., *PhD доктор*

Ответственный секретарь

Нургалиева М. Е., *PhD доктор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Пфейфер Н. Э.,

д.п.н., профессор

Жумагаева Е.,

д.п.н., профессор

Абибулаева А. Б.

д.п.н., профессор

Фоминых Н. Ю.,

д.п.н., профессор (Россия)

Снопкова Е. И.,

к.п.н., профессор (Белоруссия)

Мирза Н. В.,

д.п.н., профессор

Донцов А. С.,

доктор PhD

Шокубаева З. Ж.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

МРНТИ 34.01.45

<https://doi.org/10.48081/EKUR8044>***К. Б. Ажмолдаева¹, С. Ж. Ибадуллаева², Ж. Б. Шілдебаев³**^{1,2}Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті

Қазақстан Республикасы, Қызылорда қ.

³Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

ЗАМАНАУИ БИОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕ ӨЛКЕЛІК КОМПОНЕНТІНІҢ РӨЛІ

Мақалада білім берудің заманауи мәселелерін шешудегі өлкелік компоненттің рөлі қарастырылады. Білімалушы тұлғасын қалыптастыруға мектептегі биологиялық білім беруді аймақтандыру әсерін талдайды. Білімалушылардың танымдық қызметін белсендіру тәсілдерінің бірі оқу процесіне флора мен фауна туралы өлкелік ақпаратты енгізу болып табылады. Туған өлкенің тірі табиғатын үйрену танымдық қызметті жандандырып қана қоймай, сонымен қатар басқа оқу пәндерін, сондай-ақ күнделікті өмірде терең оқыту өзекті мәселелердің бірі.

Білімалушыларға нақты және жақын мысалдар сүйене отырып, қоршаған әлемдегі оқигалар мен құбылыстарға көзқарастар мен көзқарастар жүйесін қалыптастыруға болады. Туған табиғатты, флораны және фаунаны зерттеу, табиғатта, әлем баланың барлық сезімдерін тартатын заттық-көрнекі түрде таныту, өз өлкесінің табиғатына сүйіспеншілікті қалыптастыру.

Өлкелік мазмұн материалдарының көмегімен студенттердің әлеуметтік белсенділігі дамып келеді. Өлкелік табиғатты зерттей отырып, студенттер қоршаған табиғатқа, адамның шаруашылық қызметіне өз көзқарасын білдіре алады, сондай-ақ оның ресурстарына тұтынушылық көзқарасты анықтай алады. Өлкелік компонент элементтерін шебер пайдалана отырып, білім беру үдерісінің үш бірдей міндеттерін тиімді шешуге болады: оқыту, тәрбиелеу және дамыту, оқытуға жеке мағына беру.

Кілтті сөздер: білім беруді аймақтандыру, өлкелік компонент, шығармашылық белсенділік, білім, білік.

Кіріспе

Әлемдегі қазіргі заманғы экологиялық жағдайды түсінетін мұғалім, сондай-ақ, өлкелік құрамдауыш арқылы білімалушылардың экологиялық тәрбиесін жүргізе алатынын және жүргізуі, белсенді азаматтық ұстаным мен туған өлкеге деген сүйіспеншілікті тәрбиелеуі тиіс екенін түсінуі.

Қазіргі қоғамның даму талаптарына сәйкес мемлекеттік білім беру мекемелері білімалушылардың оқу-танымдық қызметін дамытуды мақсат етіп қояды. Қойылған мақсатқа жету үшін білімалушылардың танымдық қабілеттерін анықтау және одан әрі дамыту міндетін шешу, сондай-ақ осы процестің дидактикалық негіздерін анықтау қажет. Қазіргі уақытта өңірлендіру отандық білім беруді (атап айтқанда биологиялық) жаңғыртудың маңызды бағыты болып табылады. Аймақтар өзінің білім беру саясатының жекелеген элементтерін, өзінің білім беру бағдарламаларын таңдауға, сондай-ақ жаңа пәндерді меңгеруге құқылы.

Еліміздің ұлттық және әкімшілік-аумақтық дамуына білім алуға әлеуметтік тапсырысты есепке алуға негізделген. Қазіргі кезеңдегі білім беруді дамытудың ерекшелігі оқыту мен тәрбиелеуде жергілікті мүмкіндіктерді пайдалану болып табылады [1].

Өлкелік компонентті білім берудегі маңызы туралы, сонымен қатар зерттеу нысанымызға жақын зерттеу жұмыстарын жүргізген әдіскер-ғалымдар: Ә. С. Бейсенова, К. Д. Каймулдинова, М. Б. Аманбаева, А. Т. Ермекбаева, Н. Н. Баранский, А. С. Барков, Л. Ф. Греханкина, С. В. Васильев, О. В. Скоркина, М. Д. Даммер, Ю. В. Кулешова, Е. Г. Терентьева, Е. А. Алексеева, П. В. Гора, Ю. К. Бабанский, З. Абасов, А. Азанбекова, Л. Ш. Арипбаева [2, 3].

Жалпы білім беру мазмұнының өлкелік компонентін дамытудың теориялық негіздері Б.С. Леднев, М.В. Рыжаков, С.Е. Шишов, А.Б. Салихов және т.б. жұмыстарда ұсынылған. Жалпы білім беретін мекемелердің практикасында өлкелік компоненттің пайда болуы оқу пәндерін мазмұнды да, әдістемелік жағынан да әзірлеуді талап етеді.

Қазіргі қоғамның ұлттық құндылықтарының қатарына бүгінгі күні патриотизм, азаматтық, шығармашылық, табиғатта қамқорлық жатады. Қазіргі заманғы білім беру, соның ішінде оларға негізделуі тиіс. Білім беру реформасы бүгінде білімге ғана емес, сондай-ақ оқытуға белсенді қарауға, әмбебап оқу іс-қимылдарын қалыптастыруға бағытталған жаңа білім беру стандарттарын енгізуді көздейді. Өлкелік компонент білім, білік, дағды және қызмет тәсілдерінің негізінде әлем туралы тұтас түсініктерді қалыптастыруға, әртүрлі қызмет түрлерінде тәжірибе алуға, таным және өзін-өзі тану тәжірибесіне бағытталған [4, 5]. Сондай-ақ шығармашылық

құндылығын және шығармашылық қызмет пен әлеуметтік белсенділікті сезіну. Сонымен қатар, алғашқы орындардың біріне Отанға, яғни туған жеріне деген сүйіспеншілікті қалыптастыру, патриотизмді тәрбиелеу міндеті қойылып отыр. Сіздің елді мекеніңіздің, сіздің өңіріңіздің материалдарына жүгінбейтіндей, оларды оқу процесінде белсенді пайдалану бізді белсенді ойлауға және әрекет етуге қабілетті патриот-азаматты тәрбиелеу мақсатына жетуге жақындатуы мүмкін. Туған өлкені зерттеуге тарих, биология, география және әдебиет курстарына уақыт бөлінді. Биология сияқты пәннің орны осы пәндер тізімінде алатын орны сөзсіз [6, 7].

Туған табиғатты, флораны және фаунаны зерттеу, табиғатта, әлем баланың барлық сезімдерін тартатын заттық-көрнекі түрде танылатын, өз өлкесінің табиғатына деген сүйіспеншілікті, яғни Отанға, оның тарихы мен халқына деген сүйіспеншілікті бақылау. Отаншылдық-бұл Отанға деген сүйіспеншілік ғана емес, оның гүлденуіне бағытталған белсенді қызмет. Ис-әрекеттер, операциялар, жобалар, экологиялық іс-шаралар және т. б. арқылы практикалық міндеттерді, өңірлік мазмұн мәселелерін шығармашылық түрде шешу. Ол дербестікті қалыптастыруға, шығармашылық көзқарасты дамытуға және белсенді өмірлік ұстанымды қалыптастыруға ықпал етеді [8]. Осылайша, биологиядағы өлкелік компоненттің рөлі әлемнің қазіргі жаратылыстану-ғылыми бейнесін қалыптастыру, адамдардың практикалық қызметі үшін ғана емес, сонымен қатар патриоттық азамат пен шығармашылық, белсенді тұлғаны тәрбиелеу үшін де үлкен [9, 10].

Негізгі жалпыбілім беру бағдарламаларының міндетті ең төменгі мазмұнын талдау биология және басқа да жаратылыстану пәндері бойынша бағдарламалардың мазмұны өлкелік компонентті қамтымайтынын көрсетеді. Оқу орнының өзі өлкетану курстарын оқу орнының оқу жоспарына енгізуге мүмкіндігі бар. Биология мұғалімдері жергілікті материалды өз қалауы мен көңіл-күйіне байланысты пайдаланады. Аймақ мұғалімдерінің сауалнамалары көрсеткендей, олар осы материалдың маңыздылығын түсінеді. Сабақ уақытының көп бөлігін сыныптан тыс жұмыс сияқты мұғалімдер дәстүр бойынша білімді қалыптастыруға, қорытынды мемлекеттік аттестаттауға дайындыққа арнайды. Кейбір мұғалімдер өлкетану жұмысын мектеп сағаттарынан тыс ұйымдастырады, оған тек кейбір оқушылар қатысады. Сонымен қатар, стандарт талаптарына сәйкес оқудан тыс қызметті ұйымдастыру тек білім алушыларды ерікті түрде таңдауға негізделеді. Оқытушылардың көпшілігі, егер олар өлкелік материалды белгіленген уақытта қолданса, оны практикалық және зертханалық жұмыстар үшін пайдаланады. Ғалым, Л. Х. Мажитованың еңбегінде оқытудың кәсіби бағдарлануы ұғымына жеке тұлғаның кәсіби бағдарлануы, жалпы білім

беру мен кәсіби білім берудің кәсіби бағытталуы жататындығы көрсетілген [11]. Осы анықталған ұғымды негізге ала отырып, кәсіби бағытталғандық принципін жүзеге асыру бойынша келесі өлшемдерді бөліп көрсетеміз:

1) жаратылыстану пәндерінің мазмұнына кәсіби мәні бар материалдың енуі;

2) оқу пәнінің мазмұнына кәсіби мәні бар біліктер мен іс-әрекет түрлерінің енуі.

Теорияның практикамен байланысы принципі теорияның салдарымен байланысты болғандықтан, оның нақты мазмұны пәнді бағдарлы саралау жағдайындағы оқытудың арнайы міндеттеріне байланысты анықталады.

Сонымен жаратылыстану пәндерінің мазмұнын анықтау кезінде:

– курс оқу материалының іргелі теориялар айналасына генерализациялау негізінде құрылуы, өлкелік материалдың мазмұнға енуі;

– әрбір теорияға келесі білім компоненттерінің: деректердің, объектілердің, модельдердің, ұғымдардың, шамалардың, жалпы және дербес заңдардың, динамикалық және статистикалық түсініктердің енуі;

– жаратылыстану пәндерін оқыту кезінде теориялық және эксперименттік ғылыми әдістердің пайдаланылуы, туған өлкеге байланысты практикалық сабақ мазмұнына енуі;

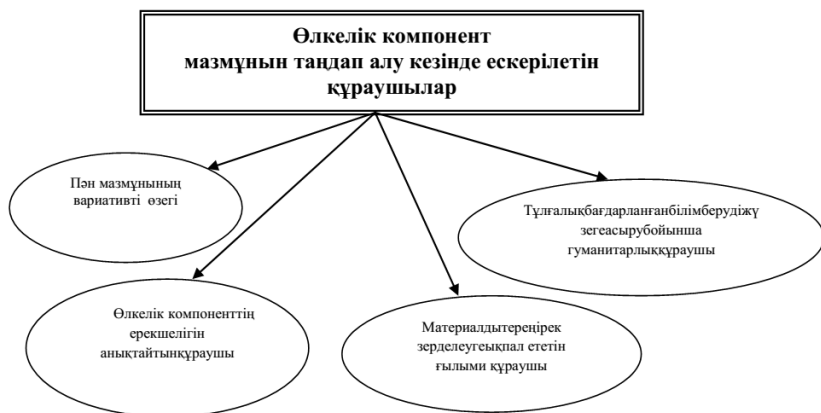
– оқыту үдерісінде педагогикалық мақсатта ғылымдағы теориялық қорытындылау генезисін келесі циклдік спираль бойынша: деректер – модель – салдарлар – салдарларды эксперименттік тексеру – жаңа деректер бойынша жүргізу орындылығы. Бұл шығармашылық қабілеттіліктің тиімді дамуына, ойлау логикасының қалыптасуына ықпал етеді;

– жаратылыстану пәндерінің мазмұнына және оқыту құралы ретінде көрсетілімдік тәжірибелердің, зертханалық жұмыстардың, бақылаулардың енгізілуі;

– жаратылыстану пәндерінің ажырамас құрамды бөлігі ретінде экологиялық проблемаларды және оларды шешу жолдарын қарастыратын материалдың енгізілуі ескерілуі тиіс.

Әрбір бағдардағы жаратылыстану пәндерінің мазмұнында инвариантты өзекпен қатар білімалушылардың болашақ мамандықтарына пайдалы болатын және пән бойынша арнайы біліктері мен ойлау қабілеттіліктерін қалыптастыру үшін қажет материалдар енуі және олардың бір бөлігі тек білімалушылардың жеке ықыласы бойынша оқылуы тиіс. Әр түрлі бағдардағы оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендердің барлық түрлерінің оқу материалының ұсынылу тұрғысынан да, тілі, көрнекілік дәрежесі, жаттығулар жүйесі бойынша да сапалық өзгешеліктері болуы тиіс.

Сондықтан әр түрлі бағдарлар үшін бағдарламаларды, оқу құралдарын дайындау кезінде келесі төрт құраушыны ескеру қажет деп есептейміз:

Сурет 1 – Өлкелік компонент мазмұнын таңдап алу кезінде ескерілетін құраушылар

– қазіргі заманғы жаратылыстану пәндерінің материалдары қамтылған мазмұнның вариативті өзегі;

– тұлғалық бағдарланған білім беруді жүзеге асыру бойынша гуманитарлық аспект;

– өлкелік оқытудың ерекшелігін анықтайтын кәсіби-бағдарланған аспект;

– материалдытереңірекзерделеугесебептесетінғылымылық аспект (Сурет 1).

Жалпы алғанда, биологиялық пәндерін оқытудың жалпы мәдени деңгейі ЖОО осы төрт құраушының минимум нәтижесі ретінде алынуы мүмкін.

Сондай-ақ пән мазмұнын анықтауда білім беру стандарты талаптары, ұлттық білім беру ерекшеліктері, іргелес және гуманитарлық пәндермен пәнаралық байланыстың жүзеге асуы, оқу бағдарламаларының сабақтастығы ықпал ететін үздіксіздік (оқу бағдарын өрі қарай жалғастыруға мүмкіндіктің болуы) орындалуы тиіс деп есептейміз.

Инвариантты және вариативті бөліктерден тұратын мазмұндық компонент білімдік, іс-әрекеттік және құндылық аспектілерді қамтиды. Инвариантты бөлік табиғаттың біртұтастығы мен бірлігі, табиғаттың жүйелі және көпдеңгейлі құрылымы, адам мен табиғаттың бірлігі идеяларын,

білімдік компонент жаратылыстану заңдары, ұғымдары, деректері, ізгілікті, экологиялық, мамандыққа қарай бағдарланған аспектілерді қамтиды.

Іс-әрекеттік компонентте әдіснамалық, пәндік және интеллектуалдық біліктер, құндылық компонентте жалпыадамзаттық, адамгершілік, экологиялық, кәсіби құндылықтар берілген.

ЖОО арналған биология пәндерінің мазмұны білім беру стандарты талаптарын, ұлттық дәстүрлер мен пәнаралық байланысты, үздіксіздік пен сабақтастықты ескеру арқылы құрылуы ескерілді.

Кәсіби даярлауға арналған биология пәндерінің мазмұнын таңдап алу дидактикалық және жеке әдістемелік принциптер және оларға сәйкес келетін өлшемдер арқылы жүзеге асады, бұл жерде өлкелік компонент рөлі ерекше.

Биология пәндерінің мазмұнын анықтауда жүзеге асатын принциптердің, өлшемдердің мәнділігі ЖОО өлкелік материалды оқыту бағдарының ерекшелігімен анықталатын болады. Оқу жоспарының вариативті компоненті оқу курстары мазмұнының жетекші компоненті (құзыреттілік тұрғыдан қарау аясында) білім алушылардың шығармашылық іс-әрекет тәжірибесі болып табылады.

Мұндай курстардың мазмұнын таңдап алудағы негізгі принциптерге болашақ мұғалімдердің оқу материалына қызығушылық танытуы, білім мазмұнының әлеуметтік мәнділігі, білім мазмұнының қолданбалы бағытталғандығы, кәсіпке бағдарлану, таңдап алған пән бойынша мемлекеттік стандарт мазмұнына сәйкес келуі жатады.

Биология пәндерінен білім беру мақсаттарын талдау барысында олардың құрамы мен иерархиясы уақыт өтуімен өзгеріп отырғандығын, жеке тұлғаның алдыңғы буын тәжірибесін меңгеруіне басты назар аударылғанын көрсетеді, алайда бұл мақсаттар білім алушылардың қабілеттілігі мен қызығушылығына байланысты сараланбағаны анықталды. Сондықтан зерттеуде әлеуметтік-тұлғалық тұрғыдан қарау негізінде биология пәндерін оқытудың жалпы мақсаттары нақтыланды. Әр түрлі бағыттағы болашақ мұғалімдердің кәсіби бағдарлануын ескеру арқылы бұл пәндерді негізгі және негізгі емес пәндер арқылы оқытудың арнайы мақсаттары анықталды.

Әр түрлі бағыттағы топтарға арналған биология пәндерінің мазмұнын таңдап алуға ықпал ететін басты факторларға оқытудың жалпы және арнайы мақсаттары, оқу материалы деңгейінде білім мазмұны құраушыларының ара қатысы мен ұсынылу реті, оқушылардың психологиялық-физиологиялық ерекшеліктері жататындығы, ілім алушыларға арналған биология пәндерінің мазмұны білім беру стандарты талаптарын, ұлттық дәстүрлер мен пәнаралық

байланысты, үздіксіздік пен сабақтастықты ескеру арқылы құрылатындығы көрсетілді.

Зерттеудің әдістері

Биолог мамандарды даярлауда және өлкелік компонентті енгізуде Қызылорда облысы Арал маңы өсімдіктерін оқытудың әдістемесін жасау бағдарлы оқытуға көшуге байланысты білімалушылардың өзіндік әлеуетін анықтау проблемасының өзектілігіне тоқталдық. Бағдарлы оқыту білім беру саласындағы маңызды бағыт ретінде педагогикалық ғылым мен тәжірибеде білімалушылардың әрі қарай оқуын таңдауға әсер етеді. Сондықтан білім мазмұнын бағдарлы саралауға және білімалушыларды кәсіби бағдарлауға себептесетін вариативті компонент оқу курстарының маңызы ерекше. Білім мазмұнының вариативті бөлігі есебінен білімалушылардың сұраныстары, аймақтың, оқу орнының ерекшеліктері жүзеге асырылады. Оқу жоспарының вариативті компонентінің ұсынылуы әдіскерлерден, мұғалімдерден білімалушыларды кәсіби бағдарлау үшін оны ұтымды пайдалану жолдарын қарастыруды талап етеді.

Педагогикалық эксперимент келесідей кезеңнен тұрды: проблеманың қойылуы және зерттеудің эмпирикалық әдістерін таңдап алу, эксперимент нәтижелерін теориялық ой елегінен өткізу, оқыту үдерісін жетілдірудің тиімді жолдарын іздестіру міндеттері кірді.

Зерттеу нәтижелері және талқылау

Қазіргі білім беру доктринасы білім берудің негізгі мақсаттары мен міндеттері арасында өз Отанының патриоттарын тәрбиелеуді жетекші орындарға қояды. Мемлекеттік білім беру стандарты жеке тұлғаның өзге де сипаттамаларынан басқа, оқу орнын бітірген кезде білім алушыларда патриотизм және Отанға деген сүйіспеншілік, шығармашылық даму сияқты қасиеттерді қалыптастыруға бағытталған. Білім беру бағдарламасын меңгеру нәтижелеріне қойылатын негізгі талаптар бастауыш, жалпы және жоғары білім беру, патриотизмді тәрбиелеу, өз жеріне, аймағына құрметпен қарауды қалыптастыру, туған өлкесіне деген сүйіспеншілікті, табиғаттағы адамның қызметін бағалай білуді, алған білімін, білігі мен дағдыларын қолдана білуді, оқушылардың әлеуметтенуіне, шығармашылық белсенділігіне ықпал етуді және т. б. көрсетеді. Аумақтың өңірлік ерекшеліктерін зерделеудің рөлін назарға ала отырып, өңірлік компонент субъектілерінің бірқатары бойынша бағдарламалардың мазмұнын енгізу қажеттігі туралы айтуға болады.

Зерттеудің әрбір кезеңінде эксперимент мақсаты тұжырымдалып, болжам тексерілді. Айқындау экспериментінің мақсаты – болашақ биолог мұғалімдерді кәсіби даярлауда алғашқы білім жағдайын айқындау болып табылады, оған білім алушылардың өлкелік білімді мағыналы қолдана алуын;

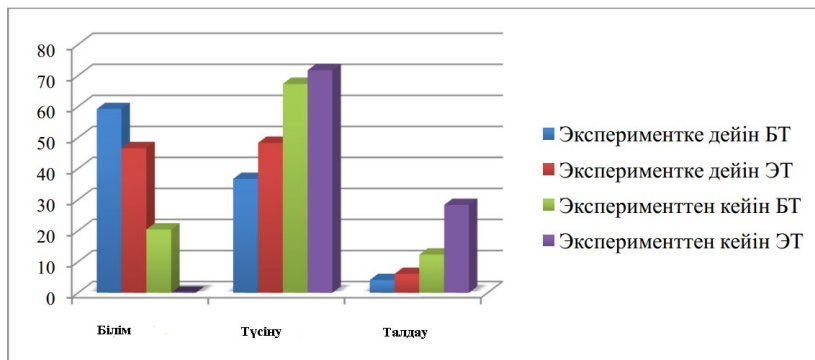
білім алушылардың іргелі теорияларды оқып-үйренуі кезінде оқу танымының құрылымын түсінуін, оқытушылардың оқу материалының мазмұнын оқыту әдістерімен, сабақ түрлерімен, білім алушылардың танымдық іс-әрекетінің түрлерімен үйлестіре алуын зерделеу міндеттері кірді. Оның нәтижелері зерттеу проблемасының өзектілігін дәлелдейді.

Білімді меңгеру деңгейі бойынша білім алушылардың білім сапасын толығырақ анықтау үшін біз әр-түрлі сипаттағы тексеру тапсырмаларын қолдандық: жазудың орнына санмен белгіленген суреттер, жабық тестер, толық жауап алу үшін құрылған әр түрлі сұрақтар.

Мазмұндық компоненттің даму деңгейінің экспериментке дейінгі және эксперименттен кейінгі көрсеткіші кесте және түрінде 2 - суретте бейнеленді.

Кесте 1 – Биолог мұғалімдерді даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану әдістемесінің мазмұндық компонент бойынша даму деңгейінің көрсеткіші

Деңгейлері	Экспериментке дейін				Эксперименттен кейін			
	БТ		ЭТ		БТ		ЭТ	
	адам саны	%	адам саны	%	адам саны	%	адам саны	%
Білім	29	59,2	28	46,6	10	20,4	0	0
Түсіну	18	36,7	29	48,3	33	67,3	43	71,7
Талдау	2	4,1	3	6,1	6	12,3	17	28,3

Сурет 2 – Биолог мұғалімдерді даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану әдістемесінің мазмұндық компонент бойынша даму деңгейінің көрсеткіші

Биолог мұғалімдерді даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану әдістемесінің мазмұндық компоненттің даму деңгейінің салыстырмалы көрсеткішінде анықталғандай, эксперименттен кейін зерттеушілік іс-әрекетті дамыту нәтижесінде, пән мазмұнын толық меңгеріп, жоғары деңгейді көрсеткен студенттер саны бақылау тобында 8.2 % артса, эксперимент тобында 22,2 % артқандығы анықталды.

Зерттеуіміздің келесі көрсеткіші – іс-әрекеттік компонент, биолог мұғалімдерді даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану нәтижесінде білімді, біліктерді және игерілген құндылықтарды бағалау іс-әрекеті деңгейінің көрсеткішін анықтау.

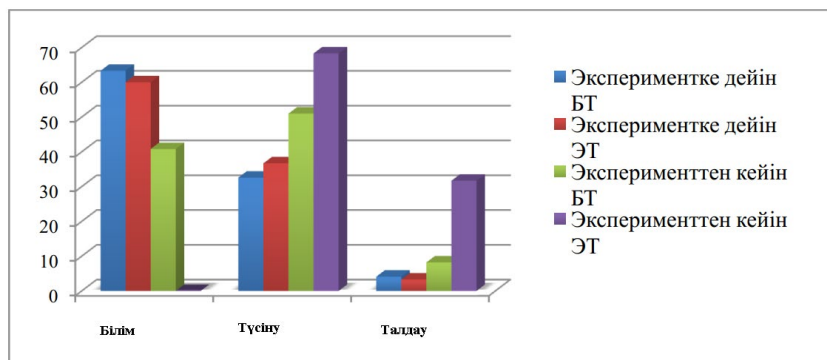
Болашақ биолог мұғалімдерді кәсіби даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану негізінде дамыған біліктердің даму деңгейін анықтау аудиториялық және аудиториядан тыс ұйымдастырылған сабақтар барысында жүргізілді.

Эксперимент барысында өлкелік компоненттерді пайдалануға арналған тапсырмаларды орындау және зерттеу жұмысына қажетті арнайы әдістермен жұмыс істеу біліктерін бағалау арқылы анықталды. Әдістеменің іс-әрекеттік компоненті нәтижесінде өлкелік компоненттерді пайдалану деңгейін анықтауда, біз өлкелік материалдар ойынша білімді игеруге, оқу бағдары бойынша білімін жалғастыруға құндылық қатынастардың дамуы, оқу міндеттерін шығармашылықпен шешуге ықпал ететін ой-өрісінің даму және өзекті білім деңгей, өзін-өзі бағалай және реттей алу, өзіндік әлеуетін анықтай алу дағдысы қалыптасып, білім алушы соның негізінде тапсырмаларды орындау кезінде танымдық іс-әрекет түрлерін таңдауды жүзеге асыруы арқылы өздігінен, жүйелі түрде берілген зерттеу тапсырмаларын сәтті орындай алуы қажет деген көрсеткішті негізге алдық және аталған көрсеткішті анықтау сауалнамасын кұруда ескердік.

Тәжірибелік эксперимент болашақ биолог мұғалімдерді кәсіби даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану әдістемесінің іс-әрекеттік компоненттің даму деңгейінің көрсеткіші арнайы сауалнама жауаптарын талдау негізінде анықталды (кесте 2, сурет 3).

Кесте 2 – Болашақ биолог мұғалімдерді кәсіби даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану әдістемесінің іс-әрекеттік компоненттің даму деңгейінің көрсеткіші

Деңгейлері	Экспериментке дейін				Эксперименттен кейін			
	БТ		ЭТ		БТ		ЭТ	
	адам саны	%	адам саны	%	адам саны	%	адам саны	%
Білім	31	63,3	36	60	20	40,8	0	0,0
Түсіну	16	32,6	22	36,7	25	51	41	68,3
Талдау	2	4,1	2	3,3	4	8,2	19	31,7

Сурет 3 – Болашақ биолог мұғалімдерді кәсіби даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану әдістемесінің іс-әрекеттік компоненттің даму деңгейінің көрсеткіші

Болашақ биолог мұғалімдерді кәсіби даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану әдістемесінің іс-әрекеттік компоненттің даму деңгейінің салыстырмалы көрсеткішінде анықталғандай, эксперименттен кейін, іс-әрекеттік белсенділігі жоғары деңгейді көрсеткен білім алушылар саны бақылау тобында 4,1% артса, эксперимент тобында 28,4% артқандығын байқадық.

Сонымен, болашақ биолог мұғалімдерді кәсіби даярлауда өлкелік компоненттерді пайдалану тиімділігін нақты көрсетуге мүмкіндік беретін көрсеткіштер: мақсаттық, мазмұндық және іс-әрекеттік компоненттер деңгейінің анықтау үшін жүргізілген тәжірибелік экспериментінің нәтижелеріне байланысты, қорытынды ұсынылған әдістемені оқу үдерісінде пайдаланудың мүмкіндігі жоғары екендігін көрсетті.

Болашақ биолог мамандар жоғары оқу орнында енгізілген өлкелік компоненттер нәтижесінде алған білімдерін жүзеге асыру мақсатында жалпы білім беретін мектептегі педагогикалық практика барысында қолданды.

Қорытынды

Өлкелік материал шығармашылық тапсырмаларда аса кең көлемде қолданылмайды. Көптеген адамдар осындай материалды жинау үшін уақыттың жетіспеуімен, биология бойынша білім беру бағдарламасына енгізу үшін жүйенің, модельдің болмауымен, сондай-ақ міндетті талаптардың болмауымен түсіндіреді.

ЖОО-да биолог мұғалімдерді даярлаудың білім мазмұнына өлкелік компонентті ендіру жолдарын айқындау мақсатында ЖОО білім мазмұнына талдау жасалды. Сонымен қатар, өлкелік биологиялық білім беруде келешекте шығармашылық жұмыстарды пайдаланудың мүмкіндігі мен маңыздылығын зерделеу қажет.

Пайдаланған деректер тізімі

1 **Нахова, Н. А.** Принцип региональности как основа осуществления связи преподавания химии с жизнью (на примере факультативного курса «Химияминералов»): дис. канд. пед. наук. – Якутск, 2001. – 130 с.

2 **Репринцева, Ю. С.** Особенности ориентации старших подростков на содержание регионального компонента образования как на ценность [Текст]. – // Молодой ученый. – 2011. – № 2. – Т. 2. – С. 109–113.

3 **Скоркина, О. В.** Использование элементов регионального компонента на уроках биологии [Текст]. – Преподавание биологии. – Издательский дом «Первое сентября». – 2013. – № 1. – С. 16–17.

4 **Блинников, В. И.** Некоторые подходы к программе «Региональная биоэкология. [Текст] // Материалы региональной научно-практической конференции «Краеведение и туризм : проблемы, поиски, перспективы». – Орел, 2000. – С. 26–29.

5 **Бахмутский, А. Е.** Педагогика: учебник [Текст]. – СПб. : Питер пресс, 2017. – 303 с.

6 **Башаркина, Е. А.** Общая педагогика: курс лекций: в 2 ч. [Текст]. – Могилев : МГУ, 2013. – 2014.

7 **Громкова, М. Т.** Педагогика высшей школы : Учебное пособие [Текст]. – М. : ЮНИТИ, 2013. – 447 с.

8 **Жуков, Г. Н.** Общая и профессиональная педагогика: Учебник [Текст]. – М. : Альфа-М, НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 448 с.

9 **Қайым, Қ.** Жануартану пәніне оқушылардың танымдық қызығуын қалыптастыру әдістемесі: автореф. ... пед. ғылым. канд.: 13.00.02. – Алматы, 1997. – 130 б.

10 **Азанбекова, А.** Региональный компонент в образовательном процессе [Текст].- //Профильная школа и профобразование. – 2012. – № 1.17

11 **Мажитова, Л. Х.** Педагогические основы формирования профессиональных интересов учащейся молодежи: дисс... док. пед. наук. – 13.00.01. – Алматы, 1995. – 416 с.

References

1 **Nakhova, N. A.** Printsip regional'nosti kak osnova osushchestvleniya svyazi prepodavaniya khimii s zhizn'yu [The principle of regionality as the basis for the implementation of the connection between teaching chemistry and life](on the example of the optional course «Chemistry of Minerals»): dis. Cand. ped. sciences. – Yakutsk, 2001. – 130 p.

2 **Reprintseva, Yu. S.** Osobennosti oriyentatsii starshikh podrostkov na sodержaniye regional'nogo komponenta obrazovaniya kak na tsennost' [Features of the orientation of older adolescents to the content of the regional component of education as a value] // Young Scientist. – 2011. – No. 2. – T.2. – S. 109–113.

3 **Skorkina, O. V.** Ispol'zovaniye elementov regional'nogo komponenta na urokakh biologii [Using elements of the regional component on biology lessons] // Teaching biology. – Publishing house «Pervoyesyabrya». – 2013. – No. 1. – S. 16–17.

4 **Blinnikov, V. I.** Nekotorye podhody k programme «Regional'naya ekologiya. [Some approaches to the program «Regional Bioecology.] [Text] – Materials of the regional scientific and practical conference «Local history and tourism: problems, searches, prospects». – Eagle, 2000. – S. 26–29.

5 **Bakmutsky, A. E.** Pedagogika. [Pedagogy] [textbook] // St. Petersburg: Peter press, 2017. – 303 p.

6 **Basharkina, E. A.** Obs'haya pedagogika [General pedagogy: a course of lectures: in 2 hours] [Text]. – Mogilev : Moscow State University, 2013–2014.

7 **Gromkov, M. T.** Pedagogika vysshei shkoly [Pedagogy of higher education] [textbook]. – M. : UNITI, 2013. – 447 p.

8 **Zhukov, G. N.** Obs'hayai professional'naya pedagogika [General and professional pedagogy] [Textbook]. – M. : Alfa-M, Research Center INFRA-M, 2013. – 448 p.

9 **Kaiym, K.** Janartanu pәnине оқушлардың танымдық қызығуын қалыптастыру әдістемесі [Cognitive interest of students in the subject of zoology method of formation]: author's ref. ... Ped. science. candid.: 13.00.02. – Almaty, 1997. – 130 p.

10 **Azanbekova, A.** Regional'nyy komponent v obrazovatel'nom protsesse [Regional component in the educational process] [Text]. – // Profile school and vocational education. – 2012. – No. 1.17

11 **Mazhitova, L. Kh.** Pedagogicheskiye osnovy formirovaniya professional'nykh interesov interesov uchashcheysya molodezhi [Pedagogical foundations of the formation of professional interests of the interests of student youth]: dissertation ... doc. Ped. Sciences. – 13.00.01. – Almaty, 1995. – 416p.

Материал 09.09.21 баспаға түсті.

*К. Б. Ажмолдаева¹, С. Ж. Ибадуллаева², Д. Б. Чилдибаев³

^{1,2}Кызылординский университет имени КоркытАта,

Республика Казахстан, г. Кызылорда;

³Казахский национальный педагогический университет имени Абая,

Республика Казахстан, г. Алматы.

Материал поступил в редакцию 09.09.21.

РОЛЬ РЕГИОНАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА В СОВРЕМЕННОМ БИОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

В статье рассматривается роль регионального компонента в решении современных проблем образования. Анализируется влияние регионализации биологического образования в школе на формирование личности учащегося. Одним из способов активизации познавательной активности учащихся является внедрение региональной информации о растительном и животном мире в учебный процесс. Изучение животного мира родного края – одна из важнейших задач не только для стимулирования познавательной активности, но и для изучения других предметов, а также для углубленного изучения в повседневной жизни.

Студенты могут сформировать систему взглядов и отношения к событиям и явлениям в мире вокруг них, основываясь на реальных и близких примерах. Изучение родной природы, растительного и животного мира, проявление природы в материальном мире, привлекающее все чувства ребенка, формирование любви к природе своего края.

Социальная активность студентов развивается с помощью материалов регионального содержания. Изучая природу региона, студенты могут высказать свое мнение об окружающей среде, хозяйственной деятельности человека, а также определить потребительское отношение к его ресурсам. Умело используя элементы региональной составляющей, можно эффективно решать три задачи

образовательного процесса: обучение, воспитание и развитие, придание индивидуального смысла обучению.

Ключевые слова: зонирование образования, региональный компонент, творческая деятельность, знания, умения.

*К. В. Azhmoldaeva¹, S. Zh. Ibadullaeva², Zh. B. Childibaev³

^{1,2}Korkyt Ata University,

Republic of Kazakhstan, Kyzylorda;

³Abai Kazakh National Pedagogical University,

Republic of Kazakhstan, Almaty.

Material received on 09.09.21.

ROLE OF A REGIONAL COMPONENT IN MODERN BIOLOGICAL EDUCATION

The article examines the role of the regional component in solving modern problems of education. The influence of the regionalization of biological education at school on the formation of the student's personality is analyzed. One of the ways to enhance the cognitive activity of students is the introduction of regional information about the flora and fauna in the educational process. Studying the animal world of the native land is one of the most important tasks not only to stimulate cognitive activity, but also to study other subjects, as well as for in-depth study in everyday life.

Students can form a system of views and attitudes towards events and phenomena in the world around them, based on real and close examples. Study of native nature, flora and fauna, the manifestation of nature in the material world, attracting all the feelings of a child, the formation of love for the nature of their region.

The social activity of students is developed with the help of materials of regional content. Studying the nature of the region, students can express their opinion about the environment, human economic activity, and also determine the consumer attitude towards its resources. Skillfully using the elements of the regional component, it is possible to effectively solve three tasks of the educational process: training, upbringing and development, giving individual meaning to training.

Keywords: zoning of education, regional component, creative activity, knowledge, skills.

Теруге 09.09.2021 ж. жіберілді. Басуға 30.09.2021 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

4,31 Мб RAM

Шартты баспа табағы 28,0.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректоры: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3810

Сдано в набор 09.09.2021 г. Подписано в печать 30.09.2021 г.

Электронное издание

4,31 Мб RAM

Усл.п.л. 28,0. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3810

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

pedagogic-vestnik.tou.edu.kz